

Dr Nevena Čurčić, redovni profesor,

Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, nevena.curcic@dgt.uns.ac.rs

ORCID 0009-0008-2005-9161

Sanja Prvulović, student,

Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, sanja.prvulovic2003@gmail.com

DOI 10.5937/turpos-66708

UDK 371.233

338.48-6:37

Pregledni rad / Review article

UPRAVLJANJE ORGANIZACIJOM EKSKURZIJA MANAGEMENT OF THE ORGANISATION OF EXCURSIONS

Apstrakt. Organizacija ekskurzija predstavlja složen proces koji zahteva pažljivo planiranje, koordinaciju aktivnosti i upravljanje potencijalnim rizicima. U savremenom turizmu, sve veći značaj ima primena sistematičnih alata koji omogućavaju sigurniju i efikasniju realizaciju putovanja. Rad analizira upravljanje ekskurzijama kroz primenu dva ključna instrumenta – plana izleta (itinerera) i plana upravljanja rizicima (Excursion Risk Management Plan). Cilj rada je da istraži kako ovi alati doprinose boljoj organizaciji ekskurzija, posebno u planiranju aktivnosti i prevenciji nepredviđenih situacija. U radu su korišćene sledeće metode: analitičko-sintetička, komparativna, induktivna i deduktivna i deskriptivna metoda, kako bi se sagledali konkretni aspekti planiranja ekskurzija. Korišćeni izvori podataka su sekundarnog karaktera. Rezultati pokazuju da kombinovana upotreba itinerera i plana upravljanja rizicima doprinosi kvalitetnijoj organizaciji, većoj sigurnosti učesnika i efikasnijem upravljanju celokupnim procesom realizacije ekskurzije. Istovremeno, primena itinerera i plana upravljanja rizicima omogućava integraciju obrazovnog, sigurnosnog i turističkog iskustva, čime ekskurzije postaju značajan deo savremenog obrazovnog turizma.

Ključne reči: itinerer, upravljanje rizicima, bezbednost, ekskurzija, turizam.

Abstract. The organization of excursions is a complex process that requires careful planning, coordination of activities and management of potential risks. In modern tourism, the application of systematic tools that enable a safer and more efficient realization of the trip is of increasing importance. The article analyzes the management of excursions through the application of two key instruments - the excursion plan (itinerary) and the risk management plan (Excursion Risk Management Plan). The goal is to investigate how these tools contribute to a better organization of excursions, especially in planning activities and preventing unforeseen situations. The following methods were used in the research: analytical-synthetic, comparative, inductive and deductive, and descriptive methods, in order to look at the specific aspects of planning excursions. The data sources used are of secondary origin. The results show that the combined use of the itinerary and risk management plan contributes to better organization, greater safety of participants and more efficient management of the entire process of realization of the excursion. At the same time, the implementation of the itinerary and risk management plan enables the integration of educational, security and tourist experience, which makes excursions a significant part of modern educational tourism.

Keywords: itinerary, risk management, security, excursion, tourism.

Uvod

Razvoj savremenog turizma stavlja sve veći naglasak na sistematsko planiranje i efikasno upravljanje ekskurzijama. Organizacija ovakvih putovanja ne podrazumeva samo logistiku, već i procenu rizika, bezbednost učesnika i kvalitetno iskustvo za sve aktere, u skladu sa važećim normativnim okvirom (Moreira, 2025; Paragraf.rs, 2023).

Ekskurzije, kao obrazovno-turistički fenomen, predstavljaju značajan segment pedagoškog i turističkog planiranja, jer omogućavaju praktično iskustvo, kulturno upoznavanje i razvoj socijalnih veština kod učesnika. Kako navodi Anđelković (2012), ekskurzije predstavljaju specifičan oblik nastave koji povezuje školsko učenje sa neposrednim iskustvom učenika. Pod osnovnim ciljem ekskurzije podrazumeva se „savlađivanje dela nastavnog programa neposrednim upoznavanjem sadržaja nastavnih predmeta, pojava i odnosa u prirodnoj i društvenoj sredini, upoznavanje kulturnog nasleđa i privrednih dostignuća koja su u vezi sa delatnošću škole“ (Čurčić, 1999, 215). Neki od razloga za izvođenje ekskurzija su kognitivne, motivacione i rekreativne prirode (Anisijević, 2025).

Jedan od ključnih izazova u organizaciji ekskurzija jeste postizanje balansa između operativnog planiranja i upravljanja rizicima. Primena alata kao što su plan izleta (itinerer) i plan upravljanja rizicima (*Excursion Risk Management Plan*) omogućava strukturiran i bezbedan tok aktivnosti, smanjujući potencijalne probleme i unapređujući kvalitet iskustva (Victoria Education, 2024; RGS, 2023).

Cilj istraživanja u ovoj studiji jeste da postavi temelje za razumevanje:

- kompleksnosti i višeslojnosti planiranja ekskurzija,
- načina na koji teorijski okvir upravljanja rizicima i praktična primena itinerera doprinose uspešnoj

realizaciji ekskurzija,

- važnosti integracije teorije i prakse za efikasno i sigurno sprovođenje putovanja.

Značaj rada ogleda se u analizi i predlogu primene alata koji direktno utiču na bezbednost i kvalitet ekskurzija, uz oslanjanje na relevantnu domaću i međunarodnu literaturu, kao i važeće zakonske propise.

Organizacija ekskurzija kao složen proces

Planiranje ekskurzija predstavlja izazovan zadatak koji zahteva pažljivu koordinaciju pedagoških, logističkih i sigurnosnih aspekata. Prema Anđelković (2012), kvalitetna ekskurzija treba da bude zasnovana na aktivnom učešću učenika, istraživačkom pristupu i povezivanju nastavnih sadržaja sa stvarnim okruženjem. Složenost organizacije obrazovnih ekskurzija dovodi u pitanje postignute rezultate i njihovu obrazovnu vrednost. Tokom obrazovnih ekskurzija teško je održati obrazovni fokus i osmisлити aktivnosti koje su usklađene sa ciljevima učenja i koje dosledno promovišu obrazovne vrednosti (Hasrat et al., 2023; Semenova, 2023). Glavna karakteristika koja se ističe u ekskurzijama je zabavni i rekreativni karakter (Taneska, 2017). Iako su po svojoj prirodi obrazovne ekskurzije pretežno usmerene na rekreaciju, odmor i zabavu učenika, one i dalje nose epitet nastavnih, a njihov oblik je obrazovni (Anisijević, 2025). Zapravo, obrazovno-iskustveni aspekt ekskurzija je uvek prisutan, čak i kada nije u potpunosti povezan sa nastavnim gradivom.

Efikasna realizacija ekskurzija podrazumeva jasno definisanje ciljeva i programa putovanja, koordinaciju učesnika, prevoza i smeštaja, kao i pažljivu pripremu aktivnosti u skladu sa očekivanjima i bezbednošću učesnika. Uvažavajući činjenicu da se ekskurzije izvode u svim razredima osnovnog i srednjeg obrazovanja (a škole u prirodi se organizuju i za decu predškolskog uzrasta) i da su učesnici ovog vida turističkih kretanja deca i omladina kod kojih se tek formiraju turističke navike,

očigledan je značaj savesnog, bezbednog i maksimalno stručnog planiranja i izvođenja ekskurzija (Ćurčić, 1999). Samim tim, uloga nastavnika, vođe grupe, pratioca/vodiča je ključna za uspešnu realizaciju putovanja. U savremenom turizmu, posebno kod obrazovnih i đачkih ekskurzija, sve veći značaj ima primena sistematičnih alata koji olakšavaju organizaciju i povećavaju sigurnost putovanja.

Planiranje kroz itinerer (plan izleta)

Itinerer se koristi kao operativni alat koji omogućava detaljno strukturiranje aktivnosti tokom ekskurzije (Paragraf.rs, 2023). Osim osnovnih informacija o destinaciji, učesnicima i vremenu putovanja, itinerer pruža pregled dnevnih aktivnosti, lokacija poseta i raspodelu odgovornosti među pratiocima grupe i učesnicima.

Prednosti korišćenja itinerera su višestruke: osim što smanjuje rizik od loše organizacije, on olakšava komunikaciju sa učesnicima i omogućava brzu reakciju u slučaju nepredviđenih situacija. Time planiranje postaje efikasnije, a iskustvo putovanja sigurnije i predvidljivije za sve učesnike. U skladu sa važećim pravilnikom, program ekskurzije mora da sadrži jasno definisane ciljeve, sadržaje, organizaciju i nosioce aktivnosti, što itinerer u praksi konkretizuje i čini primenljivim (Paragraf.rs, 2023). U cilju detaljnijeg prikaza strukture i sadržaja plana izleta/ekskurzije, u nastavku je prikazan standardizovani obrazac itinerera koji se koristi u australijskoj praksi za planiranje i organizaciju ekskurzija (Tabela 1).

Tabela 1. Plan izleta (itinerer)

Plan izleta / Putovanja / Itinerer			
Destinacija:			
☐ Područje divljine Dezeret Pik ☐ Područje divljine Haj Junitas ☐ Područje divljine Loun Pik ☐ Područje divljine planine Naomi ☐ Područje divljine planine Nibo ☐ Područje divljine planine Olympus ☐ Područje divljine planine Timpanogos ☐ Područje divljine Tvin Piks ☐ Područje divljine planine Velsvil			
Druga lokacija:			
Imena odraslih (18 i više godina) koji idu na putovanje:			
Broj mladih (17 godina i mlađih):			
Propisi:			
Ograničenje veličine grupe:		Ograničenje broja stavki:	Ostalo:
Vreme polaska i povratka:			
Navedite datum, vreme polaska i planirani datum i vreme povratka:			
Datum polaska:		Vreme:	
Datum povratka:		Vreme:	
Kontakt podaci za hitne slučajeve			
Navedite ime i adresu e-pošte osobe koja ima vaš plan putovanja ukoliko se vi ili vaša grupa ne vratite sa putovanja.			
Ime kontakta:		Imejl:	

Mesto i svrha putovanja:	
Navedite lokaciju i svrhu vašeg putovanja. Budite precizni - ove informacije će biti korišćene za lociranje vas i/ili vaše grupe ukoliko je to potrebno.	
Početak:	
Ruta:	
Kraj:	☐ Isto kao i početak.

Plan izleta / Putovanja / Itinerer	
Aktivnosti:	
☐ Dnevno planinarenje ☐ Noćno planinarenje ☐ Ribolov ☐ Lov ☐ Penjanje ☐ Skijanje ☐ Hodanje na krpljama ☐ Veslanje ☐ Kampovanje ☐ Drugo (objasnite ispod)	
Spisak mapa potrebnih za putovanje:	
Itinerer :	
1. dan	
2. dan	
3. dan	
4. dan	
5. dan	
6. dan	
7. dan	
Lista osnovnih stvari:	
☐ Baterijska lampa ☐ Pribor za paljenje vatre ☐ Signalni uređaj (npr. pištaljka/ogledalo) ☐ Dodatna hrana i voda ☐ Dodatna odeća ☐ Uređaji za navigaciju/komunikaciju ☐ Set za prvu pomoć ☐ Džepni nož ☐ Zaštita od sunca ☐ Čebe/sklonište za hitne slučajeve ☐ Plan puta ostavljen kod:	

Plan izleta / Putovanja / Itinerer			
Ostala oprema:			
☐ Peć ☐ Šator ☐ Vreća za spavanje ☐ Oprema za kuvanje ☐ GPS prijemnik ☐ Oprema za ličnu higijenu			
Broj mobilnog/satelitskog telefona:		Radio i frekvencija:	
Ostale informacije:			
„Ne ostavljaj trag“			
Navedite kako se svaki od principa pravila „Ne ostavljaj trag“ može primeniti na ovo putovanje.			
Planirajte unapred i pripremite se:			
Putujte i kampujte na izdržljivim površinama:			
Pravilno odlažite otpad:			
Ostavite pronađeno nepromenjenim:			
Smanjite negativan uticaj logorske vatre:			
Poštujte divlje životinje:			
Budite obzirni prema drugim posetiocima:			

Izvor: Department of Education, 2003 (<https://www.education.wa.edu.au/dl/p67mkk6>)

Prikazani obrazac itinerera obuhvata ključne elemente planiranja ekskurzije, uključujući definisanje destinacije, strukture učesnika, vremenskog okvira, rute kretanja i planiranih aktivnosti. Poseban značaj ima segment koji se odnosi na bezbednosne i logističke aspekte, kao što su kontakt podaci za hitne slučajeve, lista neophodne opreme i plan komunikacije, čime se omogućava efikasna

reakcija u nepredviđenim situacijama. Takođe, uključivanje principa odgovornog ponašanja u prirodi, poput pravila „ne ostavljaj trag“, ukazuje na integraciju održivih praksi u planiranje ekskurzija. Ovakva struktura itinerera omogućava sveobuhvatan pristup organizaciji putovanja, povezujući operativno planiranje sa bezbednosnim i edukativnim ciljevima ekskurzije. Istovremeno, pojedini

elementi obrasca već ukazuju na implicitnu primenu principa upravljanja rizicima, čime se itinerer može posmatrati kao komplementaran alat planu upravljanja rizicima, koji će biti detaljnije razmatran u nastavku rada.

U međunarodnoj praksi, posebno u okviru upravljanja zaštićenim prirodnim područjima u Sjedinjenim Američkim Državama (savezna država Juta), itinerer ima dodatnu bezbednosnu funkciju. U okviru sistema Nacionalne službe parkova (*National Park Service*), itinerer se koristi kao tzv. „trip plan“ (plan puta), koji se unapred deli sa kontakt osobom radi lakšeg lociranja učesnika u slučaju nepredviđenih situacija (NPS, 2023). Na taj način, itinerer prevazilazi svoju organizacionu ulogu i postaje važan alat upravljanja rizicima i bezbednosti učesnika.

Upravljanje rizicima u toku ekskurzija

Plan upravljanja rizicima (*Excursion Risk Management Plan*) je ključni instrument za identifikaciju potencijalnih rizika, njihovu procenu i definisanje preventivnih i korektivnih mera (Victoria Education, 2024; RGS, 2023). Prema smernicama Victoria Education (2024), škole moraju proceniti rizik za sve ekskurzije, uključujući lokalne izlete i avanturističke aktivnosti, identifikovati moguće pretnje i definisati mere za njihovo smanjenje. Planiranje rizika obuhvata sve aktivnosti, lokaciju, učesnike, opremu i transport, a odgovornosti i procesi upravljanja rizicima moraju biti precizno objašnjeni svim članovima osoblja pre polaska. Stručna literatura naglašava značaj kontinuirane obuke nastavnika i pravno-formalne procene rizika, kako bi se osigurala bezbednost učesnika i smanjila odgovornost škole (Halsbury, n.d.; ISO31031, 2024).

Primena plana zahteva kombinaciju teorijskog razumevanja rizika i praktičnih smernica, uključujući iskustva iz prethodnih studija slučaja. Studije slučaja iz Australije pokazuju da su detaljne aktivnosti, specifične procene rizika, obuka osoblja i jasni planovi za vanredne situacije ključni za bezbednost učesnika (CBP, 2025).

Upotreba ovog plana povećava dobrobit učesnika, omogućava bolju pripremljenost na vanredne situacije i doprinosi kvalitetu i efikasnosti ekskurzije. Plan se ne posmatra isključivo kao formalni dokument, već kao praktičan alat koji povezuje pedagoške, bezbednosne i logističke aspekte putovanja. Pored toga, pravilnik posebno naglašava odgovornost nastavnika i organizatora za nadzor i zaštitu učenika, što dodatno potvrđuje značaj sistematskog upravljanja rizicima u realizaciji ekskurzija (Paragraf.rs, 2023). Dokumentovanje rizika je važno iz više razloga, uključujući i to što (N. N., 2024):

1. pruža osoblju jasnu evidenciju o identifikovanim rizicima i preduzetim merama,
2. pomaže u identifikovanju mogućih praznina u njihovoj sopstvenoj proceni rizika koje treba rešiti,
3. koristan je način komunikacije uloga i odgovornosti vezanih za rizik,
4. može postati važan dokaz ako je neko povređen tokom ekskurzije i ako se preispituju akcije škole u vezi sa planiranjem i upravljanjem rizikom.

Sinergija itinerera i plana upravljanja rizicima

Kombinovana primena itinerera i plana upravljanja rizicima pokazuje se kao ključan faktor uspešne realizacije ekskurzija (Anđelković, 2012; Moreira, 2025). Dok itinerer određuje raspored aktivnosti i angažovanje učesnika, plan upravljanja rizicima garantuje bezbednost i omogućava brzu reakciju u nepredviđenim situacijama. Analiza studija slučaja pokazuje da se najbolji rezultati postižu kada se oba alata koriste zajedno, jer itinerer pruža jasnu strukturu, dok plan upravljanja rizicima olakšava identifikaciju i ublažavanje potencijalnih problema (CBP, 2025; Victoria Education, 2024). CBP (2025) posebno ističe da generički „tick-box“ pristupi (polje za potvrdu, štikliranje) nisu dovoljni i da svaki rizik mora biti individualno procenjen.

RGS (2023) potvrđuje da efektivna kombinacija itinerera i plana upravljanja rizicima uključuje i jasnu pripremu osoblja, superviziju (SAGED/STAGED), plan B za nepredviđene situacije i kontinuiranu evaluaciju, što dodatno osigurava bezbednost učesnika i celokupni kvalitet ekskurzije. Slični izazovi, posebno balansiranje pravnih rizika i praktičnih aspekata ekskurzija, opisani su u studijama iz Australije i literature o upravljanju školskim ekskurzijama (School Governance, 2014).

U praksi, svaki segment itinerera posmatra se kroz prizmu rizika: planiranje aktivnosti na otvorenom uključuje paralelnu procenu vremenskih uslova i bezbednosnih faktora, dok organizacija prevoza podrazumeva analizu logističkih i bezbednosnih izazova. Literatura ukazuje da ovakav pristup može smanjiti broj problema tokom ekskurzija, poboljšava koordinaciju učesnika i doprinosi boljoj organizaciji i višem nivou sigurnosti. Kako ističe Moreira (2025), kombinovanje teorijskog znanja i praktične primene alata za planiranje i upravljanje rizicima omogućava profesionalniji pristup organizaciji ekskurzija, što je posebno važno u savremenom turizmu i obrazovanju.

Primena itinerera i plana upravljanja rizicima doprinosi profesionalizaciji turističkog planiranja, smanjenju rizika i povećanju zadovoljstva učesnika. Istovremeno, omogućava integraciju obrazovnog i turističkog iskustva, čime ekskurzije postaju značajan deo savremenog obrazovnog turizma (Moreira, 2025; Paragraf.rs, 2023).

Praktična primena alata za planiranje i upravljanje rizicima

U savremenoj praksi organizacije ekskurzija, teorijski koncepti planiranja i upravljanja rizicima pokazuju svoju vrednost tek kroz praktičnu primenu. Analiza smernica i studija slučaja iz stručne literature ukazuje da uspeh ekskurzija zavisi od sistematične upotrebe dva ključna alata: plana izleta (itinerera) i plana upravljanja rizicima (*Excursion Risk*

Management Plan) (Victoria Education, 2024; CBP, 2025). Praksa pokazuje da ovi alati ne bi trebalo da se koriste odvojeno, već da se međusobno nadopunjuju, omogućavajući efikasno planiranje, organizaciju i kontrolu svih aspekata ekskurzije.

Praktična primena plana upravljanja rizicima ekskurzije

Primena plana upravljanja rizicima počinje definisanjem osnovnih elemenata ekskurzije, uključujući vreme održavanja, destinaciju, planirane aktivnosti i način prevoza. Ovi podaci služe kao osnova za identifikaciju potencijalnih rizika, kao što su vremenski uslovi, bezbednost učesnika, transportni izazovi ili specifične opasnosti vezane za aktivnosti na otvorenom ili u blizini vode. Prema autoru Moreira (2025), sistematično definisanje ovih elemenata ključ je za sigurnu i efikasnu realizaciju obrazovnih ekskurzija.

Prema smernicama Kraljevskog geografskog društva (*Royal Geographical Society*), rizik se ne eliminiše, već se smanjuje na prihvatljiv nivo kako bi ekskurzija obezbedila obrazovne koristi (RGS, 2023). Planiranje ekskurzije uključuje identifikaciju opasnosti (hazarde), procenu verovatnoće njihovog nastanka i definisanje mera za smanjenje rizika, uz jasno definisane ciljeve i očekivane koristi za učesnike. Proces upravljanja rizicima obuhvata: kompetentnost osoblja (iskustvo, kvalifikacije, prethodne obuke), pažljivo planiranje lokacija, itinerera i aktivnosti, pisanu procenu rizika (*Risk assessment*) od strane vođe puta, pripremu grupe i osoblja, dinamičko praćenje rizika tokom ekskurzije i evaluaciju nakon realizacije ekskurzije (*Post-event evaluation*).

Smernice Victoria Education (2024) ukazuju na to da škole moraju proceniti rizik za sve ekskurzije, uključujući lokalne i avanturističke aktivnosti, identifikovati moguće pretnje i definisati mere za njihovo smanjenje. Procena rizika obuhvata sve aktivnosti, lokaciju, učesnike, opremu i transport, a odgovornosti i procesi upravljanja rizicima moraju biti

Plan sastavio			
Izrađeno u konsultaciji sa:			
Lica upoznata sa planom:			
Informacije o mestu održavanja i bezbednosti su pregledane i priložene	Da / Ne Napomena (po potrebi) :		
Podsetnik: Pratite efikasnost kontrolnih mera i izvršite korekciju ukoliko je to potrebno. Ponovite procenu rizika u slučaju incidenta ili nastanka značajnih promena okolnosti.			

Izvor: Department of Education, 2003 (<https://www.education.wa.edu.au/dl/p67mkk6>)

Preporuka je da plan upravljanja rizicima mora biti pripremljen za sve rekreativne i obrazovne aktivnosti na otvorenom, ali isto tako i u zatvorenom prostoru. Planovi upravljanja rizicima treba da budu praćeni sa planovima reagovanja u vanrednim situacijama i moraju se podneti uz odgovarajući obrazac za odobrenje ekskurzije, a nadležni organ ih procenjuje prilikom odobravanja ekskurzije.

Sastavni alat koji se koristi prilikom izrade plana upravljanja rizikom je matrica rizika. Matrica rizika sadrži 5X5 polja gde se ukrštaju verovatnoća nekog događaja i moguća posledica. Alat je koristan da se odredi ocena rizika za aktivnost ili područje koje se procenjuje (Tabela 3). Da bi procena bila jasnija, matrica rizika često koristi kodove boja. Rizici pozicionirani u donjem levom uglu (nizak uticaj, mala verovatnoća) su obično zeleni, što ukazuje na nizak prioritet. Rizici u gornjem desnom uglu (veliki uticaj, velika verovatnoća) su često crveni, što signalizira hitnu pažnju. Srednji rizici mogu biti žuti ili narandžasti. Korisnost matrice rizika leži u njenoj jednostavnosti i vizuelnoj privlačnosti, što je čini neophodnom komponentom za procenu rizika u različitim industrijama.

Tabela prihvatljivosti rizika je sastavni deo matrice rizika i koristi se za odlučivanje da li je rizik prihvatljiv na osnovu izračunate ocene (Tabela 4).

Prikazani obrazac plana upravljanja rizicima obuhvata sve ključne faze identifikacije i kontrole rizika tokom ekskurzije, uključujući osnovne informacije o putovanju, strukturu učesnika, organizaciju nadzora i logističke

aspekte realizacije. Poseban značaj ima segment procene rizika, koji podrazumeva identifikaciju potencijalnih opasnosti, procenu njihove verovatnoće i posledica, kao i definisanje konkretnih mera za njihovo ublažavanje ili eliminaciju.

Upotreba matrice procene rizika omogućava sistematičan i transparentan pristup donošenju odluka, čime se unapređuje sigurnost učesnika i smanjuje mogućnost nastanka neželjenih situacija. Takođe, uključivanje kontrolnih lista, medicinskih podataka i kontakt informacija dodatno doprinosi spremnosti organizatora za reagovanje u vanrednim okolnostima.

Ovakav pristup jasno pokazuje da plan upravljanja rizicima ne predstavlja samo formalni dokument, već praktičan alat koji omogućava kontinuirano praćenje, evaluaciju i unapređenje bezbednosti tokom realizacije ekskurzije.

Izuzetno je važno naglasiti ulogu trećih pružalaca usluga u organizaciji ekskurzija. Prema CBP (2025), škole ostaju odgovorne za bezbednost učenika čak i kada se aktivnosti realizuju uz angažovanje eksternih organizatora ili turističkih agencija. Zapravo, potpisivanje roditeljskih odricanja (*waivers*) ne oslobađa školu njenih dužnosti, zbog čega je neophodno sprovesti sopstvenu procenu rizika, proveru pružalaca usluga i obezbediti adekvatnu pripremu osoblja.

Poseban značaj ima struktura učesnika i organizacija nadzora, jer ovaj segment direktno utiče na bezbednost tokom realizacije ekskurzije. Savremeni pristupi upravljanju rizikom naglašavaju da efikasna supervizija

Tabela 3. Matrica rizika

Matrica procene rizika						
Verovatnoća	Posledica					
		Zanemarljiva	Mala	Umerena	Velika	Katastrofalna
	Gotovo izvesno	Umeren rizik	Visok rizik	Visok rizik	Ekstremni rizik	Ekstremni rizik
	Verovatno	Umeren rizik	Umeren rizik	Visok rizik	Ekstremni rizik	Ekstremni rizik
	Moguće	Nizak rizik	Umeren rizik	Visok rizik	Visok rizik	Ekstremni rizik
	Malo verovatno	Nizak rizik	Nizak rizik	Umeren rizik	Visok rizik	Visok rizik
	Vrlo retko	Nizak rizik	Nizak rizik	Nizak rizik	Umeren rizik	Visok rizik

Izvor: Department of Education, 2003 (<https://www.education.wa.edu.au/dl/p67mkk6>)

Tabela 4. Prihvatljivost rizika

Verovatnoća		Posledica	
Gotovo izvesno	Očekuje se da će se dogoditi u većini okolnosti.	Zanemarljiva	Neznatne povrede koje ne zahtevaju prvu pomoć.
Verovatno	Verovatno će se dogoditi u većini okolnosti.	Mala	Potrebna je prva pomoć.
Moguće	Može se dogoditi u nekom trenutku.	Umerena	Potreban je medicinski tretman.
Malo verovatno	Nije verovatno da će se dogoditi u normalnim okolnostima.	Velika	Potreban je prijem u bolnicu.
Retko	Može se dogoditi samo u izuzetnim okolnostima.	Katastrofalna	Smrt ili trajni invaliditet jedne ili više osoba.

Izvor: Department of Education, 2003 (<https://www.education.wa.edu.au/dl/p67mkk6>)

ne zavisi od unapred definisanih numeričkih odnosa, već od karakteristika grupe, prirode aktivnosti i kompetencija osoblja (RGS, 2023). Istovremeno, istraživanja ukazuju da adekvatna obuka osoblja, jasno definisane uloge i pravovremena reakcija na uočene rizike predstavljaju ključne faktore u sprečavanju incidenata (CBP, 2025).

Ovim pristupom, plan upravljanja rizicima ne samo da sistematizuje bezbednosne procedure, već i omogućava proaktivno planiranje i unapređenje iskustva eksekurzije za sve učesnike, integrišući obrazovne i turističke ciljeve.

Praktična primena itinerera (plana izleta)

Itinerer funkcioniše kao operativni okvir eksekurzije, omogućavajući detaljno planiranje toka aktivnosti. Primena itinerera počinje definisanjem destinacije, učesnika i vremenskog okvira putovanja, nakon čega se razrađuje dnevni raspored aktivnosti. U tom smislu, Anđelković (2012) naglašava da eksekurzije ne bi trebalo da budu pasivno posmatranje, već prilika za istraživanje, saradnju i aktivno učenje učenika.

Vrednost itinerera ogleda se u jasnom pregledu celokupnog toka eksekurzije, uključujući rutu kretanja, planirane aktivnosti i potrebnu opremu. Time se poboljšava koordinacija učesnika i smanjuju organizacioni propusti.

Savremeni pristupi planiranju eksekurzija uključuju i principe odgovornog ponašanja i minimalnog uticaja na životnu sredinu, kao što je „ne ostavljaj trag“ (*Leave No Trace*), koji se primenjuju u okviru itinerera i pomažu učenicima da razviju svest o očuvanju prirodnog okruženja. Pored toga, RGS (2023) naglašava obrazovnu ulogu eksekurzija i značaj aktivnosti koje doprinose razvoju svesti o održivosti kod učesnika, čime eksekurzije postaju sredstvo kombinovanja turističkog iskustva sa pedagoškim ciljevima.

Jasno definisani vremenski okviri i aktivnosti omogućavaju efikasnije upravljanje vremenom i lakše prilagođavanje plana u slučaju nepredviđenih okolnosti.

Zaključak

Eksekurzije predstavljaju važan alat za praktično učenje i razvoj kompetencija učesnika. Primećuje se rastuća uloga eksekurzija koje nude slojevit edukativno-rekreativno-kulturni sadržaj što je uslovalo da se eksekurzije pojavljuju kao sve važniji razvojni proizvod na današnjem tržištu turizma (Stanić et al., 2011). Organizacija eksekurzija predstavlja složen proces koji zahteva pažljivo planiranje, koordinaciju i kontrolu svih relevantnih aspekata. Analiza teorijskih pristupa i praktičnih modela pokazuje da uspešna realizacija eksekurzija zavisi od integracije operativnog planiranja i sistematskog upravljanja rizicima.

Plan izleta (itinerer) omogućava jasnu strukturu aktivnosti, efikasno upravljanje vremenom i bolju organizaciju celokupnog toka putovanja. Sa druge strane, plan upravljanja rizicima (*Excursion Risk Management Plan*) identifikuje potencijalne rizike, procenjuje ih i definiše odgovarajuće mere zaštite, čime se direktno utiče na bezbednost učesnika.

Poseban značaj ima međusobna povezanost ovih alata jer se u savremenoj praksi ne mogu posmatrati odvojeno, već kao komplementarni elementi jedinstvenog sistema planiranja. Integrisana primena omogućava efikasniju organizaciju i veću fleksibilnost u suočavanju sa nepredviđenim situacijama, što je ključno u izuzetno dinamičnom okruženju turističkih i obrazovnih aktivnosti.

Pored organizacionog i bezbednosnog aspekta, eksekurzije imaju i važnu obrazovnu i društvenu ulogu jer doprinose iskustvenom učenju, razvoju socijalnih veština i svesti o održivom ponašanju. Primena savremenih modela planiranja i upravljanja rizicima značajno doprinosi unapređenju kvaliteta eksekurzionog turizma.

Uspešna realizacija eksekurzija rezultat je sinergije dobro strukturisanog itinerera i efikasnog plana upravljanja rizicima. Njihova primena omogućava ostvarivanje osnovnih ciljeva eksekurzija – bezbednosti,

organizovanosti i edukativne vrednosti, čime se potvrđuje njihov značaj u savremenom turizmu i obrazovanju. Na taj način, ekskurzije se pozicioniraju kao kompleksan i interdisciplinarni segment savremenog turizma i obrazovanja, koji zahteva profesionalan pristup planiranju i upravljanju.

Literatura

- Anđelković, C. (2012) Teorijska polazišta realizacije školskih ekskurzija. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 44(2), 385–401. <https://doiserbia.nb.rs/img/doi/0579-6431/2012/0579-64311202385A.pdf>
- Anisijević, K. (2025) The obstacles and limitations in realising educational excursions in modern-day education. *SCIENCE*, 4(1), 187–193. DOI:10.35120/sciencej0401187
- CBP. (2025) *Risky Business: Lessons in risk management on excursions, tours or other extracurricular activities* [online]. Dostupno na: <https://www.cbp.com.au/insights/publications/risky-business-lessons-in-risk-management-on-excursions,-tours-or-other-extracurricular-activities> [pristupljeno 04.04.2026].
- Ćurčić, N. (1999) Đačke ekskurzije posmatrane kroz prizmu mišljenja roditelja i nastavnika. *Turizam*, No 3, 214–217.
- Department of Education (2003) *Excursions Risk Register and Emergency Management Plan* [online]. Victoria State Government, Australia. Dostupno na: <https://www.education.vic.gov.au/dl/p67mkk6> [pristupljeno 12.04.2026].
- Halsbury. (n.d.) *Risk assessment for school trips* [online]. Dostupno na: <https://www.halsbury.com/resources/risk-assessment-for-school-trips> [pristupljeno 04.04.2026].
- Hasrat, M. A., Hussain, R., Akhter, N., & Awan, S. M. (2023) Exploring the Interest and Motivation through Field Trips in Learning Sciences. *Journal of Excellence in Social Sciences*, 2(1), 74–88.
- ISO31031. (2024) *The importance of risk assessments and teacher training for safe school excursions* [online]. Dostupno na: <https://www.iso31031.com/blog/the-importance-of-risk-assessments-and-teacher-training-for-safe-school-excursions> [pristupljeno 04.04.2026].
- Moreira, J. C. R. (2025) Risk Management in Education: A Systematic Literature Review of the Last Five Years. *Revista de Gestão Social e Ambiental*, 19(1), e010977. DOI: 10.24857/rgsa.v19n1-127.
- N. N. (2024) *Excursions - Including camps and adventure activities* [online]. Victorian government school, Department of Education. Australia. Dostupno na: <https://www2.education.vic.gov.au/pal/excursions/policy> [pristupljeno 11.04.2026].
- National Park Service (NPS). (2023) *Trip Planning Guide* [online]. Dostupno na: <https://www.nps.gov/articles/gtstripplan.htm> [pristupljeno 10.03.2026].
- Paragraf.rs. (2023) *Pravilnik o organizaciji i ostvarivanju ekskurzije u srednjoj školi* [online]. Dostupno na: <https://www.paragraf.rs/propisi/pravilnik-o-organizaciji-i-ostvarivanju-ekskurzije-u-srednjoj-skoli.html> [pristupljeno 24.02.2026].
- Royal Geographical Society (RGS). (2023) *Risk Management for School Visits* [online]. Dostupno na: <https://www.rgs.org/schools/fieldwork-in-schools/health-and-safety/risk-management-for-school-visits> [pristupljeno 28.02.2026].
- School Governance. (2014) *The Excursion Management Problem: Balancing Legal Risk and Practical Realities – Part One* [online]. Dostupno na: <https://www.schoolgovernance.net.au/news/2014/05/08/the-excursion-management-problem-balancing-legal-risk->

and-practical-realities-part-one [pristupljeno 21.03.2026].

Semenova, K. (2023) The role of tourist and excursion activities in increasing the efficiency of the educational process in general secondary education institutions. *Pedagogical Sciences*, 6(1), 14-17. <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2023.81.289363>

Stanić, S., Šimičević, D., Pavlović, S. (2011) Đerdap as an Excursion Destination - A Unique Offer in the European Tourism Market. In: *Collection of papers "Via Danube, the Main Street of Europe - CTTH 2011"* (Novi Sad, 29-30 september 2011). Novi Sad: Department of Geography, Tourism and Hotel Management, Faculty of Natural Sciences, University of Novi Sad, pp. 29-38. ISBN 978-86-7031-233-3

Taneska, K. (2017) *Programskata postavenost i realizacijata na ekskurziite vo osnovното učilište*. Doktorska disertacija. Skopje: Filozofski fakultet.

Victoria Education. (2024) *Excursions: Risk management planning* [online]. Dostupno na: <https://www2.education.vic.gov.au/pal/excursions/guidance/risk-management-planning> [pristupljeno 21.03.2026].

Primljeno / Submitted: 22.04.2026.

Prihvaćeno / Accepted: 06.05.2026.